

Nr 195.

Kungl. Maj:ts proposition till riksdagen angående tillbyggnad av landsstatshuset i Falun m. m.; given Stockholms slott den 2 mars 1945.

Kungl. Maj:t vill härmed, under återopande av bilagda utdrag av statsrådsprotokollet över kommunikationsärenden för denna dag, föreslå riksdagen att bifalla det förslag, om vars avlåtande till riksdagen föredragande departementschefen hemställt.

G U S T A F.

Fritiof Domö.

Utdrag av protokollet över kommunikationsärenden, hållet inför Hans Maj:t Konungen i statsrådet å Stockholms slott den 2 mars 1945.

Närvarande:

Statsministern HANSSON, ministern för utrikes ärendena GÜNTHER, statsråden PEHRSSON-BRAMSTORP, WIGFORSS, MÖLLER, SKÖLD, QUENSEL, BERGQUIST, DOMÖ, EWERLÖF, RUBBESTAD, OHLIN, ERLANDER, DANIELSON, ANDRÉN.

Efter gemensam beredning med chefen för finansdepartementet anför chefen för kommunikationsdepartementet, statsrådet Domö.

I skrivelse den 22 februari 1945 har byggnadsstyrelsen hemställt om anvisande för budgetåret 1945/46 av ett anslag av 990 000 kronor till dels inköp av fastigheten nr 10 i kvarteret Kansliet i Falun, dels ock tillbyggnad av landsstatshuset därstädes.

Innan jag ingår på förevarande framställning, torde jag få lämna följande uppgifter rörande frågans tidigare behandling.

I skrivelse den 13 augusti 1943 gjorde länsstyrelsen i Kopparbergs län hos byggnadsstyrelsen framställning rörande förbättrade och utökade lokaler åt länsstyrelsen. I anledning härav anmodade byggnadsstyrelsen den 27 augusti 1943 länsarkitekten i länet att i samråd med vederbörande utarbeta program för den ny- eller ombyggnad av landsstatshuset i Falun, som kunde bliva erforderlig för att tillgodose länsstyrelsens lokalbehov, samt att därjämte preliminärt undersöka möjligheterna för inköp av landsstatshuset angränsande mark, som skulle kunna komma ifråga att utnyttjas för ändamålet.

Länsarkitekten inkom sedermera, efter samråd med länsstyrelsen, med de begärda programuppgifterna och anförde därvid rörande tomtfrågan, att med de anspråk på utrymmen, som den utvidgade förvaltningsorganisationen krävde, lokalbehovet icke kunde tillfredsställas genom sådan nybyggnad på nuvarande landsstatshusets tomt, som annars tidigare varit tänkt. En undersökning av två alternativ för anskaffande av ny eller ökad tomtmark hade verkställts, avseende dels förvärv på annan plats i staden av tomt för en helt ny byggnad åt länsstyrelsen och andra statsinstitutioner och dels tillbyggnad av nuvarande landsstatshuset samt för detta ändamål inköp av den till nuvarande landsstatshustomten i norr angränsande fastigheten nr 10 i kvarteret Kansliet.

Vid övervägandet av de båda alternativen fann byggnadsstyrelsen, att åt det senare alternativet måste givas företräde. Vägledande för styrelsen var därvid, att en nybyggnad komme att draga avsevärt större kostnad än tillbyggnadsalternativet och att försäljning av det nuvarande landsstatshuset icke syntes kunna ske till sådant pris, att kostnadsskillnaden mellan alternativen på långt när täcktes. Vidare hade från stadens sida framhållits, att man där hade intresse för en lösning enligt det senare alternativet, enär detta skulle befrämja tillkomsten av en ur stadsbildens synpunkt önskvärd stadsplaneförändring, berörande området invid landsstatshuset och mitt emot residenset. Slutligen hade ställts i utsikt att staden kunde med hänsyn till nämnda förhållande tänkas vara villig att i någon form bidra med viss del av köpeskillingen för den mark kronan skulle behöva förvärva invid landsstatshuset för genomförande av tillbyggnadsalternativet.

I skrivelse till Kungl. Maj:t den 13 juli 1944 angående utredning rörande länsstyrelsernas lokalfrågor anförde byggnadsstyrelsen beträffande länsstyrelsen i Falun, att efter taxeringsreformens genomförande hela landsstatshuset, länsstyrelsens sessionssal däri inräknad, samt nyinredda lokaler inom lantmäterikontorets vindsvåning utnyttjades till arbetsrum. Trots detta hade plats inom landsstatshuset icke kunnat beredas vare sig vägförvaltningen eller landsfogden. Något utrymme för civilförsvarsavdelningen kunde ej erhållas annat än genom förhyrning. Styrelsen anmälde samtidigt, att förhandlingar på styrelsens anmodan påginge mellan länsstyrelsen och ägaren till fastigheten nr 10 i kvarteret Kansliet rörande förvärv av denna fastighet.

I sin föreliggande framställning har *byggnadsstyrelsen* meddelat, att länsstyrelsen numera slutfört förhandlingarna angående förvärv av tomten nr 10 i kvarteret Kansliet, den s. k. Eggertzska tomten, och till styrelsen inkommit med ett till den 1 april 1945 bindande anbud å nämnda fastighet.

Ett av säljaren upprättat förslag till köpekontrakt, vilket överlämnats med byggnadsstyrelsens skrivelse, torde såsom bilaga få fogas till statsrådsprotokollet i ärendet.

Med frågan om ett förvärv av fastigheten och en tillbyggnad å denna vore, erinrar styrelsen, förknippad frågan om genomförandet av viss stadsplanering. Förslag därtill hade numera upprättats och den 29 januari 1945 av stadsfullmäktige i Falun antagits. Syftet med detta förslag vore att framför det på Åsgatans västra sida belägna länsresidenset anordna en allmän plats i kvarteret Kansliet på Åsgatans motsatta sida, varigenom residenset skulle bliva frilagt och bättre komma till sin rätt i stadsbilden. I den allmänna platsen skulle en del av Eggertzska tomten ingå. Efter förhandlingar i frågan hade drätselkammaren den 9 juni 1944 förklarat sig vilja tillstyrka att staden, därest kronan förvärvade Eggertzska tomten, övertog sagda del därav och därför betalade 40 000 kronor, varjämte befrielse skulle lämnas kronan från skyldighet att gälda gatumarks- och gatukostnadsersättning. Den återstående tomtmarken vore enligt byggnadsstyrelsens mening för landsstatshusets tillbyggnad ändamålsenlig och tillräcklig.

Rörande byggnadsbestämmelserna för de mot den öppna platsen angränsande tomterna hade, fortsätter styrelsen, ingående samråd ägt rum mellan styrelsen och stadens vederbörande myndigheter. Med hänsyn till särskilt länsresidensets kulturhistoriska värde hade styrelsen även inhämtat riksantikvarieämbetets yttrande. Av de med representanter för Falu stad hållna överläggningarna hade framgått, att ett med hänsyn bland annat till stadsbilden tillfredsställande bebyggande kunde erhållas endast om husen utmed platsens långsida erhöles i förhållande till residenset och landsstatshuset måttfull skala, varvid större hushöjd än två våningar knappast vore önskvärd. Då emellertid en byggnad i endast två våningar icke skulle erbjuda tillräckligt utrymme för det lokalbehov, som föreläge, hade byggnadsstyrelsen ansett, att den planerade byggnaden borde förses med vind på sådant sätt, att denna lämpligen kunde inredas med tjänsterum. Att uppföra byggnaden i tre fulla våningar hade däremot befunnits icke kunna ske utan skada för hela miljön. Sistnämnda alternativ hade av riksantikvarieämbetet bestämt avstyrkts. De för länsstyrelsen med flera statsinstitutioner erforderliga lokalerna läte sig också väl anordnas inom en byggnad med två våningar med inredd vind, och från stadens sida hade man förklarat sig vilja medverka till att sådana byggnadsbestämmelser fastställdes även för de på platsens norra sida befintliga tomterna, att åsyftad helhetsverkan vunnos kring den planerade öppna platsen.

I fråga om kostnaderna för tomtförvärvet anför byggnadsstyrelsen i huvudsak följande.

Eggertzska tomten betingar ett pris av 120 000 kronor. Fastigheten uppgives lämna en årlig hyresavkastning av 8 160 kronor, vari värdet av gårdskarlens bostad om ett rum och kök ingår med 480 kronor. En förräntning med 6,8 % av det insatta kapitalet kan sålunda erhållas, till dess marken tages i anspråk för kronans egen räkning. Såsom nyss nämnts kan staden förväntas betala 40 000 kronor för den del av tomten, som skall utläggas till allmän plats, varigenom kronans verkliga kostnad för den till bebyggande avsedda marken skulle utgöra 80 000 kronor. Totala arealen av den nuvarande tomten utgör 1 738,3 kvadratmeter, medan den del, som skulle behållas av kronan sedan erforderlig gatutunnel och en del av den avsedda allmänna platsen frånräknats, utgör cirka 700 kvadratmeter.

I enlighet med det anförda skulle sålunda statens verkliga kostnad för förvärv av tomtmark till den föreslagna tillbyggnaden av landsstatshuset uppgå till (120 000—40 000) 80 000 kronor. Då styrelsen funnit det ifrågasatta inköpet utgöra den förmånligaste utvägen för anskaffande av erforderlig ökning av landsstatshustomten, tillstyrkte styrelsen, att det föreliggande anbudet antoges.

Vad angår själva tillbyggnaden till landsstatshuset anför byggnadsstyrelsen, att länsstyrelsens behov av ökat utrymme vore synnerligen trängande och att en nybyggnad snarast möjligt borde komma till utförande. Denna borde — förutom lokaler för länsstyrelsen — även inrymma lokaler för andra statsinstitutioner såsom vägförvaltningen, länsarkitektkontoret, landsfogdeexpeditionen, egnahemsnämnden och försvarsområdesbefälhavarens expedition. Denna senare syntes dock kunna, om så eljest skulle visa sig lämpligt, erhålla plats i de efter en utflyttning av länsarkitektkontoret ledigblivande lokalerna i lantmäteribyggnaden.

Ritningar till en nybyggnad hava på byggnadsstyrelsens uppdrag i januari 1945 upprättats av länsarkitekten i Falun. Förslaget, som synts styrelsen väl ägnat att i huvudsak läggas till grund för byggnadsföretagets utförande, har av styrelsen överlämnats till Kungl. Maj:t för godkännande.

Enligt inom byggnadsstyrelsen verkställda beräkningar skulle kostnaderna för byggnadsföretaget komma att uppgå till 870 000 kronor. Om härtill läggs 120 000 kronor för tomtköpet, skulle således för förslagets realiserande erfordras sammanlagt 990 000 kronor, varvid emellertid, såsom förut nämnts, ett belopp av 40 000 kronor kan påräknas bliva återbördadt till statsverket, därest byggnadsföretaget kommer till stånd.

Under hänvisning till det anförda hemställer byggnadsstyrelsen, att Kungl. Maj:t måtte föreslå 1945 års riksdag att för inköp av fastigheten nr 10 i kvarteret Kansliet i Falun samt för tillbyggnad av landsstatshuset därstädes för budgetåret 1945/46 anvisa ett anslag av 990 000 kronor.

I skrivelse den 10 februari 1945 till byggnadsstyrelsen har, såsom förut antytts, riksantikvarieämbetet yttrat sig i ärendet, såvitt angår de alternativa förslagen

till uppförande av tillbyggnad till landsstatshuset i tre fulla våningar eller i två våningar och inredd vindsvåning. Ämbetet har anfört följande.

Residensbyggnaden bildar tillsammans med landsstatshuset ett karakteristiskt inslag i Falu stadsbild. Trots att bebyggelsen i staden numera i stor utsträckning fått helt annan storleksordning än tidigare ha dessa båda byggnader bibehållit sin dominans. Förslaget att utlägga en öppen plats framför residenset synes ägnat att ytterligare betona denna dominans men även att öka kraven på hänsynstagande till de gamla byggnadernas arkitektoniska värden. Residenset kommer att bilda huvudaccenten i den nya stadsbilden, medan landsstatshuset flankerar. Greppet synes vara väl motiverat och inbjuder till en utbyggnad i längor, som hålla landsstatslängans stil. Så har också problemet lagts upp i det ena av de nu föreliggande alternativa förslagen. Stadsbilden måste enligt ämbetets mening komma att vinna på en dylik utbyggnad av länsstyrelsens lokaler, och ämbetet skulle hälsa genomförandet av detta alternativ med glädje.

Beträffande det andra alternativet, vilket utformar den nya längan såsom ett trevåningshus, finner ämbetet detsamma direkt olämpligt ur den historiska stadsbildens synpunkt. Skall tillbyggnaden göras på detta sätt, vore det enligt ämbetets mening nödvändigt att slopa den föreslagna öppna platsen samt att förlägga tillbyggnaden så undanskjuten att den icke störande tränger sig in i den nuvarande förnäma gatubilden. Ett förverkligande av detta senare alternativ i nu föreliggande form skulle emellertid säkerligen komma att menligt inverka på möjligheten att av enskilda byggherrar vid ny- och ombyggnader kräva hänsyn till äldre byggnadsverk. Staten bör i detta hänseende icke föregå med dåligt exempel. Ämbetet får sålunda bestämt avstyrka det senare alternativet.

Vid besök i Falun har jag tagit del av länsstyrelsens i Kopparbergs län nuvarande lokalförhållanden samt föreliggande förslag rörande tillgodoseende av utrymmesbehoven för länsstyrelsen och de i ärendet berörda, länsstyrelsen närstående institutionerna. Jag har därvid haft tillfälle att jämte byggnadsstyrelsens chef i nämnda frågor överlägga med landshövdingen samt representanter för Falu stad.

Inom landsstatshuset hava lokaler kunnat beredas för nya ändamål endast genom tillfälliga uppdelningar av de nuvarande utrymmena, bland annat av sessionssalen, samt genom sammanförande i alltför stor utsträckning av flera tjänstemän i gemensamma tjänsterum. Trots att en viss temporär lättnad kunnat vinnas genom utflyttning av länsarkitektkontoret till provisoriskt inredda vindslokaler i den närbelägna lantmäterikontorsbyggnaden är lokalutrymmet i landsstatsbyggnaden nu alltför knappt, och vissa arbetsplatser äro också för sitt ändamål otillfredsställande. Inom en nära framtid blir det nödvändigt att åt vägförvaltningen i länet anskaffa nya lokaler i stället för de nuvarande, vilka äro förhyrda i en fastighet, som kommer att rivas i samband med anläggandet av en ny genomfartsled för landsvägstrafiken. Även om vissa för göromål av kristidskaraktär ianspråktagna mindre utrymmen framdeles skulle kunna återvinnas för länsstyrelsens normala arbete finnes, med hänsyn till väntad fortsatt ökning av länsstyrelsens uppgifter, risk för att utrymmesbristen inom kort icke

Departement-
chefen.

längre låter sig bemästra. På grund härav finner jag erforderligt, att förslag om beredande av utökade lokaler för länsstyrelsen i Kopparbergs län föreläggas 1945 års riksdag.

Förslaget om förvärv på annan plats i staden av tomt och om uppförande där av en helt ny byggnad åt länsstyrelsen och andra statsinstitutioner läres av skäl, som byggnadsstyrelsen anfört, icke kunna förordas. De ökade utrymmena torde sålunda böra beredas länsstyrelsen genom en nybyggnad inom kvarteret Kansliet. Två huvudförslag hava härutinnan framförts. Enligt det ena skulle en tillbyggnad placeras på den nuvarande tomten antingen såsom en flygel i omedelbar förbindelse med det nuvarande landsstatshuset eller i form av en självständig byggnad mellan sistnämnda hus och lantmäterikontoret. En lösning enligt dessa linjer skulle vara förenad med påtagliga nackdelar bland annat med avseende å belysningsförhållandena i vissa tjänstelokaler och möjligheterna att på den nuvarande tomten bereda tillräckliga och för framtida utvidgningar lämpade lokaler åt de avsedda institutionerna. Det andra, av byggnadsstyrelsen förordade förslaget går ut på inköp av fastigheten nr 10 i kvarteret Kansliet och uppförande där av en tillbyggnad till landsstatshuset med omedelbar anslutning till detta. Då jag funnit mig böra biträda detta förslag, har det avgörande skälet därtill varit de fördelar såväl för länsstyrelsen som ur mera allmän synpunkt, vilka därigenom skulle stå att vinna. Förslaget, vilket förutsätter stadsplaneändring, innebär nämligen, att en öppen plats skulle utläggas ungefär mitt i kvarteret Kansliet och framför det på motsatta sidan av Åsgatan belägna länsresidenset. Samtidigt som landsstatshusets tillbyggnad alltså skulle kunna förläggas med huvudfasaden mot den nyskapade öppna platsen, komme även det kulturhistoriskt värdefulla, såsom byggnadsmonument upptagna residenset att friläggas. En väsentlig förutsättning för att det berörda ingreppet i stadsplanen skulle kunna på ett lyckligt sätt fullföljas synes emellertid vara, att åt bebyggelsen kring den öppna platsen gives en sådan skala och yttre utformning, att den kan på ett harmoniskt sätt infogas i stadsbilden. Med hänsyn härtill kunde vissa skäl anses tala för att den högsta tillåtna hushöjden begränsades till två våningar. Å andra sidan är länsstyrelsens lokalbehov så omfattande, att en byggnad i tre våningsplan måste anses motiverad. Det av byggnadsstyrelsen framlagda förslaget om byggnadens uppförande i två våningar med inredd vind under mansardtak synes mig vara ägnat att i skälig mån tillgodose båda dessa synpunkter. Jag finner mig därför, i likhet med byggnadsstyrelsen och riksantikvarieämbetet, böra förorda sistnämnda förslag.

Den av stadsfullmäktige den 29 januari 1945 antagna stadsplanen för kvarteret Kansliet m. fl. områden medger, att tillbyggnaden till landsstatshuset och blivande bebyggelse på motsatta sidan av den öppna platsen i kvarteret Kansliet uppföres i tre våningar. Vid de med stadens vederbörande myndigheter hållna överläggningarna har emellertid framgått, att förutsättningar finnas för sådan jämkning av stadsplanebeslutet, att hushöjden begränsas till två våningar med

inredd vind. Ett genomförande av tillbyggnaden till landsstatshuset i enlighet med vad jag i det föregående förordat lärer böra förknippas med det villkoret, att stadsplanebeslut, som tillgodoser nyssnämnda önskemål, blir fattat.

Byggnadsstyrelsens av mig förordade förslag förutsätter, att den omedelbart norr om landsstatshusets tomt belägna tomten nr 10 i kvarteret Kansliet förvärvas för statens räkning. Köpeskillingen för tomten, vilken för närvarande är bebyggd med ett äldre tvåvånings trähus, uppgår enligt av säljaren, under förutsättning av vederbörande förmynderskapsdomstols godkännande, ingånget köpekontrakt till 120 000 kronor, att kontant erläggas å den preliminärt till den 1 april 1945 bestämda tillträdesdagen. Enligt vad jag inhämtat lärer hinder från säljarens sida ej komma att resas mot att tillträdes- och likviddagen framflyttas till den 1 juli 1945. Tomtarealen utgör 1738,3 kvadratmeter, varav, sedan den förutnämnda öppna platsen blivit utlagd, omkring 700 kvadratmeter skulle behållas av kronan. Den avtalade köpeskillingen, varå visserligen tillfredsställande avkastning kan erhållas intill dess tomten tages i anspråk, synes i och för sig avsevärd. För kronans del kunna emellertid kostnaderna per bebyggd kvadratmeter tomtmark anses väl godtagbara, enär Falu stad förklarat sig villig såväl att avstå från gatumarks- och gatukostnadsersättning som att för 40 000 kronor inlösa den del av tomten som, därest stadsplaneändring genomföres, skulle komma att utläggas till gata och såsom allmän plats. Medelsbehovet för tomtförväret begränsas sålunda i själva verket till 80 000 kronor.

Genom den intresserade medverkan som, på sätt av det föregående framgår, från Falu stads sida lämnats för ordnandet av länsstyrelsens lokalfråga och för reglering av bebyggelsen i residensets närhet, kunna enligt min mening vinnas icke blott en tillfredsställande lösning av spørsmålet om anskaffande av ytterligare ämbetslokaler utan även bestående värden i stadsplanehänseende.

Den föreslagna tillbyggnaden till landsstatshuset är avsedd att inrymma, förutom lokaler för länsstyrelsen, jämväl lokaler för bland annat vägförvaltningen, länsarkitektkontoret, landsfogdeexpeditionen och egnahemsnämnden samt, om så skulle bliva erforderligt, jämväl försvarsområdesbefälhavarens expedition. Det torde få ankomma på Kungl. Maj:t att meddela beslut i fråga om byggnadens slutliga användning.

Byggnadsstyrelsens kostnadsberäkningar hava icke givit mig anledning till erinran. Medelsbehovet uppgår till 120 000 kronor för tomtförväret och 870 000 kronor för byggnadsföretaget. Då emellertid Falu stad, såsom förut nämnts, torde komma att lämna bidrag till tomtförväret med 40 000 kronor, lärer det för ändamålet erforderliga investeringsanslaget kunna begränsas till $(120\,000 + 870\,000 - 40\,000)$ 950 000 kronor.

Under återopande av det anförda hemställer jag, att Kungl. Maj:t måtte föreslå riksdagen

Kungl. Maj:ts proposition nr 195.

att till *Tillbyggnad av landsstatshuset i Falun m. m.* å kapitalbudgeten under Statens allmänna fastighetsfond för budgetåret 1945/46 anvisa ett investeringsanslag av kronor 950 000.

Till denna av statsrådets övriga ledamöter biträdda hemställen behagar Hans Maj:st Konungen lämna bifall samt förordnar, att proposition av den lydelse bilaga till detta protokoll utvisar skall avlätas till riksdagen.

Ur protokollet:

Fredric Hawerman.

K ö p e k o n t r a k t.

Emellan undertecknade, å ena sidan fru Ester Eggertz å Morbygden, Stora Kopparbergs socken, samt å andra sidan Kungl. Maj:t och Kronan, är denna dag följande avtal träffat.

Fru Eggertz upplåter och försäljer härmed för egen del och såsom förmyndare för sina omyndiga barn Lars och Eva Margareta till Kungl. Maj:t och Kronan den fru Eggertz och hennes barn tillhöriga fastigheten tomt nr 10 i kvarteret 49 Kansliet i Falu stad.

Köpeskillingen är överenskommen till *Etthundratjugotusen* (120 000) kronor att kontant erläggas vid tillträdet, den 1 april 1945.

Fastigheten försäljes i det skick den nu och vid tillträdesdagen befinner sig. Fastigheten överlåtes fri från penninginteckningar.

Alla hyror från fastigheten, som belöpa sig å tiden före tillträdesdagen, tillfalla säljaren, medan hyror, som belöpa sig å tiden efter tillträdesdagen, tillfalla köparen.

Alla skatter, räntor, onera och övriga avgifter för fastigheten, av vad slag de vara må, betalas av säljaren i vad de belöpa sig å tiden före tillträdesdagen och av köparen i vad de belöpa sig å tiden efter tillträdesdagen.

Skulle ellsolycka övergå fastigheten före tillträdesdagen, äger säljaren rätt att uppbära och utkwittera utfallande brandskadeersättning intill det att köpeskillingen, 120 000 kronor, blivit till fullo gulden. Eventuellt överskjutande belopp äger uppbäras av köparen.

Sedan köpeskillingen till fullo guldits skall säljaren till köparen överlämna kvitterat köpebrev, gravationsbevis, brandförsäkringsbrev, kartor ävensom de ytterligare handlingar, vilka kunna vara nödiga för lagfarts vinnande.

Eventuella tomtmätningkostnader betalas av köparen, som jämväl har att ensam svara för lagfartskostnaderna.

Säljaren ingår detta avtal under förutsättning av vederbörande förmynderskapsdomstols godkännande. Skulle detta godkännande icke kunna erhållas och något köp alltså icke komma till stånd, äger köparen på grund härav icke rätt till något skadestånd.

Förestående avtal godkännes till alla delar.

Tvenne exemplar upprättade och växlade.

Falun den 5 oktober 1944.

Ester Eggertz

Säljare.

Fru Ester Eggertz egenhändiga namnteckning bevittnas:

Lisbet Ringström

Gunnar Wiklund

den oktober 1944.

.....
För Kungl. Maj:t och Kronan såsom köpare.

Bevittnas: